

CONSIDERAȚII PRIVIND CONFLICTUL DE INTERESE ÎN MATERIE PENALĂ

Asist. univ. dr. Camelia Mihaela BOBAȘU
Facultatea de Drept, Universitatea din Craiova
cameliabobasu@yahoo.com

Lect. univ. dr. asociat Georgeta Alina UȘURELU
Facultatea de Științe Juridice, Economice și Administrative Craiova,
Universitatea Spiru Haret
alina.usurelu@spiruharet.ro

Abstract

Defined in the law as the prohibition to grant assistance and representation to parties with contrariety of interests, the conflict of interests poses various practical issues. Among these is the technical modality in which the courts settle it, modality which gives rise to various interpretations.

Keywords: *interests, representation, attorney appointed by the Court, legal assistance contract.*

Conflictul de interese poate fi definit ca fiind existența a cel puțin două interese antagonice în cadrul aceleiași situații. Literatura îl definește prin prisma antamării consecințelor, mai degrabă, decât prin explicitarea mecanismului de funcționare, ca fiind situația în care o persoană nu poate lua o decizie corectă deoarece va fi afectată de rezultat¹.

În ultimul secol, odată cu extinderea fenomenului globalizării și cu coagularea Uniunii Europene și a complicatului său mecanism financiar, la nivel mondial au existat preocupări din ce în ce mai mari pentru soluționarea tipurilor de conflicte de interese apărute, în special în domeniul administrației statale și a achizițiilor

¹ Sursa: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/a-conflict-of-interest>.

publice. S-a urmărit prevenirea și eliminarea apariției practicilor de nepotism, self-dealing, precum și a altor tipuri de conflicte de interese.

În ceea ce privește activitatea avocațială, au existat preocupări în acest domeniu încă de la înființarea legislației care guvernează profesia. În prezent, Legea nr. 51/1995 reglementează organizarea și exercitarea profesiei de avocat.

Potrivit art. 46 din Legea nr. 51/1995 privind organizarea și exercitarea profesiei de avocat, *avocatul nu poate asista sau reprezenta părți cu interese contrare în aceeași cauză sau în cauze conexe și nu poate pleda împotriva părții care l-a consultat mai înainte în legătură cu aspecte litigioase concrete ale pricinii.*

Art. 29 din Legea nr. 51/1995 stabilește cadrul juridic în care avocatul înscris în tabloul baroului are dreptul să asiste și să reprezinte orice persoană, fizică sau juridică, și anume în temeiul unui contract încheiat în formă scrisă, care dobândește dată certă prin înregistrarea în registrul oficial de evidență.

Prezintă interes pentru tematică și art. 11 din Legea 51/1995, conform căruia avocatul este dator să păstreze secretul profesional privitor la orice aspect al cauzei care i-a fost încredințată, cu excepția cazurilor prevăzute expres de lege, și art. 4 din Legea nr. 51/1995, conform căruia orice persoană are dreptul să își aleagă în mod liber avocatul.

Curtea de Apel Craiova a stabilit că încheierea unui contract de asistență juridică presupune manifestarea de voință atât a avocatului, cât și a persoanei care are calitatea de suspect, respectiv inculpat într-o cauză, iar împrumutarea avocațială (acordată în baza unui contract) reprezintă dovada că între avocat și suspect sau inculpat s-a încheiat o convenție în baza căreia avocatul acordă asistență juridică suspectului sau inculpatului; totodată, în decizia menționată se arată că organul judiciar nu poate interveni în convenția respectivă, în sensul de a se opune acordării asistenței juridice de către apărătorul ales.

Totodată, trebuie să avem în vedere Decizia ÎCCJ nr. 2638/14.05.2004 în care se arată că, în ipoteza în care mai mulți inculpați cu interese contrare ar fi asistați/reprezențați de același avocat care nu încetează mandatul de reprezentare/asistare cu niciunul dintre clienții săi, instanța de judecată poate face adresa pentru desemnarea unui avocat din oficiu „alături de apărătorul ales”; într-o asemenea situație, instanța de judecată poate sesiza baroul din care avocatul ales face parte (avocat care nu a înțeles să se conformeze cu dispoziția instanței de judecată de a alege unul sau mai mulți inculpați fără interese contrare) pentru ca acesta din urmă să analizeze dacă respectivul avocat își exercită sau nu profesia conform dispozițiilor Legii nr. 51/1995.

Într-o altă speță², ca și motiv de nulitate, s-a invocat împrejurarea că inculpații (care au fost apreciați ca având interese contrare) au fost asistați/reprezențați de același apărător ales; motivul de nulitate a fost respins, dar Curtea a motivat în

² Curtea de Apel Craiova, dosar 3101/104/2015.

sensul că, doar dacă ar fi fost interese contrare ale inculpaților, instanța trebuie să desemneze și un avocat din oficiu.

Așadar, prima problemă care se pune este legată de atitudinea instanței de judecată la momentul invocării acestei chestiuni. Pe de o parte, Codul de procedură penală prevede, în art. 88 alin. (4), că părțile sau subiecții procesuali principali cu interese contrare nu pot fi asistați sau reprezentați de același avocat. Pe de altă parte, Codul de procedură penală nu prevede nicio regulă de conduită a instanței în această situație, iar constatarea din oficiu a acestei incompatibilități și constatarea ca încetat a mandatului avocatului respectiv, apreciem că poate echivala cu o încălcare gravă a dreptului la apărare a persoanei care l-a ales drept apărător pe respectivul avocat.

De asemenea, o a doua problemă practică se pune în situația în care *nu a existat niciodată un contract de asistență juridică între apărător și parte și se invocă o contrarietate de interese*.

Raportat la prevederile enumerate anterior, este evident că, pentru a se discuta despre o eventuală incompatibilitate rezultată din noțiunea de „*contrarietate de interese*” a unui avocat într-o cauză (indiferent de natura ei), trebuie să existe și să fie probate aspectele litigioase concrete ale pricinii, și anume, dacă în mod efectiv partea a beneficiat de consultanță ori au existat între parte și avocat discuții concrete pe marginea speței respective.

Se întâlnesc, însă, în practică numeroase situații în care interacțiunile client-avocat nu sunt guvernate de un contract de asistență juridică, putând da exemplu aici situația substituirilor asigurate în dosarele penale, în cadru cărora apărarea la termenul respectiv este acordată de un avocat care nu are contract de asistență juridică încheiat cu inculpatul.

Într-o cauză³, Curtea de Apel Craiova a opinat în sensul că, chiar dacă nu a fost încheiat în scris un contract de asistență juridică între avocat și inculpat, asistența juridică fiind efectuată, cu acordul inculpatului, în temeiul unei delegații de substituție, în cauză a fost realizată o apărare efectivă a inculpatului, apărare ce a rezultat din susținerea cererilor și excepțiilor formulate în cauză, respectându-se principiile Codului deontologic al avocatului. Simplul fapt că inculpatul a fost asistat la un singur termen, în faza de camera preliminară, respectiv la susținerea cererilor și excepțiilor formulate de acesta din urmă, nu reprezintă, în opinia instanței, o apărare formală din partea avocatului, fiind întrunite dispozițiile legale pentru a reține existența contrarietății de interese.

Această soluție este una discutabilă, raportat, așa cum am arătat mai sus, la necesitatea probării acordării de consultanță asupra unor aspecte litigioase concrete, iar nu a valorizării prezumției absolute că s-a luat la cunoștință despre aceste aspecte.

³ Curtea de Apel Craiova, dosar 30216/215/2016.

O problemă interesantă o pune și art. 80 Cod procedură penală, care reține că în situația în care în cauză există un număr mare de persoane vătămate, care nu au interese contrarii, acestea pot desemna o persoană care să le reprezinte interesele în cadrul procesului penal. În cazul în care persoanele vătămate nu și-au desemnat un reprezentant comun, pentru buna desfășurare a procesului penal, procurorul sau instanța de judecată poate desemna, prin ordonanță, respectiv prin încheiere motivată, un avocat din oficiu pentru a le reprezenta interesele. Încheierea sau ordonanța va fi comunicată persoanelor vătămate, care trebuie să încunoștințeze, în termen de 3 zile de la primirea comunicării, procurorul sau instanța în cazul în care refuză să fie reprezentați prin avocatul desemnat din oficiu. Toate actele de procedură comunicate reprezentantului sau de care reprezentantul a luat cunoștință sunt prezumate a fi cunoscute de către persoanele reprezentate.

Prin Decizia nr. 250/04.06.2020⁴, Curtea Constituțională a respins excepția de neconstituționalitate a art. 80 C. proc. pen. Autorul excepției susținea că dispozițiile de lege criticate încalcă accesul liber la justiție și dreptul la apărare, întrucât, pe de o parte, judecătorul de cameră preliminară - la momentul desemnării unui avocat din oficiu în vederea reprezentării intereselor persoanelor vătămate - nu poate verifica dacă respectivele persoane vătămate au interese contrare, iar, pe de altă parte, încheierea privind desemnarea avocatului din oficiu pentru reprezentarea persoanelor vătămate se pronunță în camera de consiliu, fără citarea părților și fără a exista posibilitatea exercitării unei căi de atac. Totodată, acesta considera că dispozițiile de lege criticate aduc atingere și normelor din Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat și celor din Statutul profesiei de avocat cu privire la asigurarea asistenței judiciare în cauzele penale în care apărarea este obligatorie potrivit dispozițiilor Codului de procedură penală. S-a arătat că, potrivit prevederilor Legii nr. 51/1995, „raporturile client-avocat sunt *intuitu personae*”. Autorul excepției - care, în cauză, avea calitatea de inculpat - a mai susținut că, în speță, dreptul persoanelor vătămate de a refuza să fie reprezentate prin avocat desemnat din oficiu nu a putut fi exercitat, deoarece comunicarea încheierii privind desemnarea avocatului din oficiu s-a făcut prin afișare pentru multe dintre persoanele vătămate, arătând că se impunea ca judecătorul de cameră preliminară să desemneze câte un apărător din oficiu pentru fiecare persoană vătămată care nu are avocat ales, astfel încât persoanele vătămate cu interese contrarii să nu fie apărate de același avocat. Excepția de neconstituționalitate a fost respinsă ca inadmisibilă, pe motiv că nu există elementul de legătură cu soluționarea cauzei, însă chestiunea de fond rămâne valabilă și, apreciem noi, netranșată.

În concluzie, în lipsa unei reglementări legale a modalității tehnice de soluționare a apariției unui conflict de interese în materie penală, apreciem că rămâne deschisă dezbaterilor modalitatea efectivă în care instanțele de judecată înțeleg să

⁴ Sursa: www.legislatie.just.ro.

soluționeze respective situație. Întrucât în practică se întâlnesc des situații în care instanțele din țară din oficiu constată încetat mandatul avocatului aflat în conflict de interese, apreciem că optica Înaltei Curți de Casație și Justiție de sesizare a baroului din care provine respectivul avocat este preferabilă, întrucât instanța de judecată nu poate interveni în contractul de asistență încheiat de avocat cu partea pe care o reprezintă, neputând, pe cale de consecință, nici să constate respectivul contract ca fiind încetat.